

حکایت مرد تشنه

تألیف مولانا جلال الدین محمد بلخی

مثنوی معنوی

دفتر چهارم

براساس نسخه‌ی رینولد نیکلسون

انتشارات آلبوم

تیریزن - ۱۳۹۲

حکایت مرد تشنه
تألیف مولانا جلال الدین محمد بلخی

مثنوی معنوی
دفتر چهارم

ناشر: انتشارات آلبوم
ناظر چاپ: بهزاد فخرانی
نوبت چاپ: اول ۱۳۹۲
تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۳۴۳-۳-۶ ISBN: 978 - 600 - 94343 - 3 - 6 ۵۵۵ ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۳۴۳-۳-۶

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

انتشارات آلبوم

تهران: خیابان لافی نواد، بین دانشگاه و فخرآزی، پلاک ۱۸۰، درب پارکینگ

تلفن: ۵۲۱۲۰۶۹۵

سرشناسه	: مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴ - ۶۷۲ق
عنوان قراردادی	: مثنوی، برگزیده
عنوان و نام پدیدآور	: حکایت مرد تشنه براساس نسخه رینولد نیکلسون/ تألیف جلال الدین محمد بلخی
مشخصات نشر	: تهران: آلبوم، ۱۳۹۲
مشخصات ظاهری	: ۱۹۰ ص.
فروست	: مثنوی معنوی؛ دفتر چهارم
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۳۴۳-۳-۶
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا	
موضوع	: شعر فارسی - قرن ۷ق
شناسه افزوده	: نیکلسون، رنالد لین، ۱۸۶۸ - ۱۹۴۵م، مصحح
رده بندی کنگره	: ر ی ۱۳۹۲ PIR۵۲۹۹/۱۱
رده بندی دیویی	: ۸۱۱/۳۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۴۰۰ ۲۷۲

فهرست

۹	مقدمه
۱۱	بسم الله الرحمن الرحيم
۱۳	تمامی حکایت آن عاشق که از عَسَس گریخت در باغی
۱۴	حکایت آن واعظ که بر اعزاز تذکیر دعای ظالمان
۱۶	سؤال کردن از عیسی که در وجود از همه صعب‌ها
۱۶	قصد خیانت کردن عاشق و بازگشت بر زدن معشوق بر روی
۱۸	قصه‌ی آن صوفی که زن خود را با بیگانه‌بی بگرفت
۱۹	معشوق را زیر چادر پنهان کردن جهت تلبیس و
۲۰	گفتن زن که او در بند جهاز نیست مراد او ستر
۲۱	غرض از سمیع و بصیر گفتن خدا را
۲۲	مثال دنیا چون گلخن و تقوا چون حمام
۲۳	قصه‌ی آن دباغ که در بازار عطاران از بوی
۲۴	معالجه کردن برادر دباغ دباغ را به خفیه به بوی سرگین
۲۵	عذر خواستن آن عاشق از گناه خویش به تلبیس
۲۶	رد کردن معشوقه عذر عاشق را و تلبیس او را در روی
۲۷	گفتن آن جنود علی را کَرَم الله و جنبه که اگر
۲۹	قصه‌ی مسجد اقصی و خَرُوب و عزم کردن داوود
۳۰	شرح إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ وَالْعُلَمَاءُ كُنُفٌ وَاحِدَةٌ
۳۲	بقیه‌ی قصه‌ی بنای مسجد اقصی
۳۳	قصه‌ی آغاز خلافت عثمان و خطبه‌ی وی در بیان

- در بیان آنکه حکما گویند آدمی عالم صغری است و حکمای ۳۵
- تفسیر این حدیث که مَثَلُ اُمَّتِي كَمَثَلِ سَفِينَةِ نُوحٍ مَثَلُ ۳۶
- قصه‌ی هدیه فرستادن بلقیس از شهر سبا سوی سلیمان ۷ ۳۷
- کرامات و نور شیخ عبداللّه مغربی ۳۸
- بارگردانی سلیمان رسولان بلقیس را به آن هدیه‌ها ۳۹
- قصه‌ی عطاری که سنگ ترازوی او گِل سرشوی بود ۴۰
- دل‌داری کردن و نواختن سلیمان مر آن رسولان را ۴۱
- دیدن درویش جماعت مشایخ را در خواب و درخواست ۴۲
- نیت کردن او که این زر بدهم بدان هیزم‌کش چون من روزی ۴۳
- تحریر سلیمان مر رسولان را بر تعجیل هجرت ۴۴
- سبب هجرت ابراهیم ادهم و ترکِ مُلک خراسان ۴۵
- حکایت آن مرد تشنه که از سر جرزئن جوز می‌ریخت ۴۶
- تهدید فرستادن سلیمان پیش بلقیس که اصرار ۴۷
- پیدا کردن سلیمان که مرا خالصاً لامر الله جهد ۴۹
- باقی قصه‌ی ابراهیم ادهم ۵۰
- بقیه‌ی قصه‌ی اهل سبا و نصیحت و ارشاد سلیمان ۷ آل ۵۰
- آزاد شدن بلقیس از مُلک و مست شدن او از شوق ۵۱
- چاره کردن سلیمان در احضار تخت بلقیس از سبا ۵۳
- قصه‌ی یاری خواستن حلیمه از بتان چون عقیب ۵۴
- حکایت آن پیر عرب که دلالت کرد حلیمه را به استعانت بتان ۵۵
- خبر یافتن جدّ مصطفی عبدالمطلب از گم کردن حلیمه ۵۷
- نشان خواستن عبدالمطلب از موضوع محمد که ۵۹
- بقیه‌ی قصه‌ی دعوت رحمت بلقیس را ۶۰
- مثل قانع شدن آدمی به دنیا و حرص او در طلب و غفلت ۶۰
- بقیه‌ی قصه‌ی عمارت کردن سلیمان مسجد اقصی را به ۶۳

قصه‌ی شاعر و صله دادن شاه و مضاعف کردن آن	۶۵
باز آمدنِ شاعر بعد چند سال به امید همان صله و هزار	۶۵
مانستن بُد رأیی این وزیرِ دون در افساد مروت	۶۹
نشستن دیو بر مقام سلیمان و تشبیه کردن او به	۷۰
درآمدن سلیمان هر روز در مسجد القصی بعد از	۷۱
اموختن پیشه‌ی گورکنی قایل از زاغ پیش از آنکه	۷۲
قصه‌ی صوفی که در میان گلستان سر بر زانوی	۷۴
قصه‌ی رُستن خُزرب در گوشه‌ی مسجد اقصی	۷۵
بیان آنکه سیرین علم و مال و جاه مر بدگوهران را فضیحت	۷۸
تفسیر یا اَیُّهَا الْمَثَلُ	۷۸
در بیان آنکه ترک الجواب جواب مقرر این سخن که جواب	۸۰
در تفسیر این حدیث مصطفی که اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی خَلَقَ	۸۱
در تفسیر این آیت که وَاَمَّا الَّذِیْنَ فِیْ قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ	۸۲
چالیش عقل با نفس همچون تنافع مجنون با ناله میل مجنون	۸۲
نوشتن آن غلام قصه‌ی شکایت نقصانِ اجرای سوی پادشاه	۸۴
حکایت آن فقیه با دستارِ بزرگ و آنکه بر بود دستارش و	۸۵
نصیحت دنیا اهل دنیا را به زبانِ حال و بی‌وفایی	۸۵
بیان آنکه عارف را غذاییست از نور حق که اَبِیْتُ عِنْدَ رَبِّیْ	۸۷
تفسیر اَوْحَسْ فِی نَفْسِهِ خِیْفَةً مُّوسٰی قُلْنَا لَا تَخَفْ	۸۹
زجر مدعی از دعوی و امر کردن او را به متابعت	۹۰
بقیه‌ی قصه‌ی نوشتن آن غلام رقعہ به طلبِ اجرای	۹۱
حکایت آن مدّاح که از جهت ناموس شکر ممدوح می‌کرد	۹۲
دریافتنِ طبیبان الهی امراضِ دین و دل را در سیمای مرید	۹۴
مژده دادن ابو یزید از زادن ابوالحسن خرقانی پیش از	۹۵
قول رسول اَنِّیْ لَآ اُجِدُ نَفْسَ الرَّحْمٰنِ مِنْ قِبَلِ الْیَمِّ	۹۶

- ۹۷ نقصان اجرای جان و دلِ صوفی از طعام الله.
- ۹۹ آشفتن آن غلام از نارسیدن جواب رقعۀ از قِبل پادشاه.
- ۹۹ کژ وزیدن باد بر سلیمان به سبب زَلّت او.
- ۱۰۰ شنیدن شیخ ابوالحسن خبر دادن ابویزید را.
- ۱۰۱ رقعۀ دیگر نوشتن آن غلام پیش شاه چون جواب.
- ۱۰۳ قصۀ آنکه کسی با کسی مشورت می‌کرد گفتش.
- ۱۰۴ امیر کردن رسول جوان مُذَلّی را بر سرِیه‌یی که.
- ۱۰۵ اعتراض کردن معترضی بر رسول بر امیر کردن.
- ۱۰۸ جواب گفتن مصطفیٰ اعتراض کننده را.
- ۱۰۹ قصۀ سبّحانی مّا اعظم شأنی گفتن ابوزید.
- ۱۱۱ بیان سبب فصاحت و بسمارگویی آن فضول.
- ۱۱۱ بیان رسول سبب تفصیل و اختیار کردن او آن.
- ۱۱۳ علامت عاقلِ تمام و علامت نیم عاقل و مردِ تمام.
- ۱۱۳ قصۀ آن آبیگر و صیّادان و آن سه ماهی یکی.
- ۱۱۴ سر خواندن و ضوکننده اوراد و ضو را.
- ۱۱۴ شخصی به وقت استنجا می‌گفت اللهم ارحنّی رایحۀ الجنّة.
- ۱۱۶ قصۀ آن مرغ گرفته که وصیت کرد که برگذاشته پشیمانی.
- ۱۱۷ چاره اندیشیدن آن ماهی نیم عاقل و خود را مرده کردن.
- ۱۱۸ بیان آنکه عهد کردن احمق وقت گرفتاری و ندم هیچ و فای.
- ۱۱۸ در بیان آنکه وهم قلب عقل است و ستیزه‌ی اوست بدو.
- ۱۲۰ بیان آنکه عمارت در ویرانی ست و جمعیت در پراکندگی ست.
- ۱۲۲ بیان آنکه هر حسِ مُدرکی را از آدمی نیز مُدَرکاتی دیگر.
- ۱۲۵ حمله بردن این جهانیان بر آن جهانیان و تاختن بردن تا.
- ۱۲۶ بیان آنکه تنِ خاکی آدمی همچون آهنِ نیکو جوهر قابل.
- ۱۲۷ باگفتن موسی اسرار فرعون را و واقعات او را ظهر.

بیان آنکه در توبه باز است	۱۲۸
گفتن موسی فرعون را که از من یک پند قبول کن	۱۲۸
شرح کردن موسی آن چهار فضیلت را جهت	۱۲۹
تفسیر کُنْتُ كُنْتُ كُنْتُ فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُعْرِفَ	۱۳۰
غرض شدن آدمی به ذکاوت و تصویریات طبع خویشتن	۱۳۱
بیان این خبر که کَلِمُوا النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُمُولِهِمْ	۱۳۱
قوله مَنْ بَشَّرَنِي بِخُرُوجِ صَفَرٍ بَشَّرْتُهُ بِالْجَنَّةِ	۱۳۲
مشورت کردن فرعون با ایسیه در ایمان آوردن به موسی ۷	۱۳۲
قصه‌ی بار پادشاه و گنجه‌ی زن	۱۳۴
قصه‌ی آن زن که طفل او را سر نالودان غیثید و خطر	۱۳۵
مشورت کردن فرعون با وزیرش هامان در ایمان	۱۳۸
تزییف سخن هامان علیه اللعنه	۱۳۹
نومید شدن موسی از ایمان فرعون به تأثیر کردن	۱۴۰
منازعت امیران عرب با مصطفی که مُلُک را مناسبت کن	۱۴۱
در بیان آنکه شناسای قدرت حق نبرد که بهشت	۱۴۲
جواب ده‌ری که منکر الوهیت است و عالم را قدیم می‌گوید	۱۴۳
تفسیر این آیه که وَ مَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا	۱۴۵
وحی کردن حق تعالی به موسی که ای موسی من که	۱۴۷
خشم کردن پادشاه بر ندیم و شفاعت کردن شفیع آن	۱۴۸
گفتن خلیل مر جبرئیل را چون پرسیدش که	۱۵۰
مطالبه کردن موسی حضرت را که خَلَقْتُ خَلْقًا و	۱۵۱
بیان آنکه روح حیوانی و عقل جزوی و وهم و خیال بر مثال	۱۵۲
مثال دیگر هم در این معنی	۱۵۳
حکایت آن پادشاه‌زاده که پادشاهی حقیقی به وی روی نمود	۱۵۵
عروس آوردن پادشاه فرزند خود را از خوف انتطاع نسل	۱۵۶

- اختیار کردن پادشاه دختر درویش زاهدی را از ۱۵۷
- مستجاب شدن دعای پادشاه در خلاص پسرش از ۱۵۸
- در بیان آنکه شهزاده آدمی بچه است خلیفه‌ی خداست ۱۶۰
- حکایت آن زاهد که در سال قحط شاد و خندان بود با مفلسی ۱۶۲
- بیان آنکه مجموع عالم صورت عقل کل است چون با عقل ۱۶۳
- قصه‌ی فرزندان عزیز که از پدر احوال پدر می‌پرسیدند ۱۶۴
- تفسیر این حدیث که اِنِّی لَاسْتَغْفِرُ اللّٰهَ فِی کُلِّ یَوْمٍ سَبْعِینَ مَرَّةً ۱۶۵
- بیان آنکه عقل جوری تا به گور پیش نبیند در باقی ۱۶۶
- بیان آنکه با اَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَیْنَ یَدِی اللّٰهِ وَ رَسُوْلِهِ ۱۶۷
- قصه‌ی شکایت استر به شتر که من بسیار در رو ۱۶۹
- تصدیق کردن استر جواب‌های شتر را و اقوار آوردن به فضل ۱۷۰
- لا به کردن قبطی سبطی را که یک سبو به نیت خویش از نیل ۱۷۱
- در خواستن قبطی دعای خیر و هدایت از سبطی و دعا کردن ۱۷۴
- حکایت آن زن پلیدکار که شوهر را گفت که آن خیالات از ۱۷۶
- باقی قصه‌ی موسی ۱۷۸
- اطوار و منازل خلقت آدمی از ابتدا ۱۸۰
- بیان آنکه خَلَقَ دوزخ گرسنگانند و نالانند به حق ۱۸۲
- رفتن ذوالقرنین به کوه قاف و درخواست کردن که ای کوه ۱۸۳
- موری بر کاغذی می‌رفت نبشتن قلم دید قلم را ستودن ۱۸۴
- نمودن جبرئیل خود را به مصطفی به صورت خویش ۱۸۶

مقدمه

الطَّعْنُ الرَّابِعُ، إِلَى أَحْسَنِ الْمَرَايِعِ، وَ أَجَلِّ الْمَنَافِعِ، تُسِرُّ قُلُوبَ الْعَارِفِينَ بِمَطَالَعَتِهِ
كُسُورُ الرِّيَاضِ بِضَرْبِ الْعِمَامِ، وَأُنِيرُ الْعُيُونَ بِطِيبِ الْمَنَامِ فِيهِ إِزْتِياجُ الْأَرْوَاحِ وَ
شِفَاءُ الْأَشْبَاحِ، وَهُوَ كَمَا يُشْكِيهِ الْمُخْلِصُونَ وَ يَهْوُونَهُ، وَ يَطْلُبُهُ السَّالِكُونَ وَ
يَتَمَتَّعُونَهُ لِلْعُيُونِ قُرَّةً، وَ لِلْأَنْفُسِ نَسْرَةً، أَطِيبُ الْبَثَارِ لِمَنْ اجْتَنَى، وَ أَجَلُّ الْمُرَادَاتِ
وَالْمُنَى، مُوَصِّلُ الْقَلِيلِ إِلَى طَيْبِهِ، وَ هَادِي الْمُحِبِّ إِلَى خَبِيرَتِهِ، وَ هُوَ بِحَمْدِ اللَّهِ
مِنْ أَعْظَمِ الْمَوَاقِبِ، وَ أَنْفَسِ الرِّعَائِبِ، وَجَدُّ عَهْدِ الْأَلْفَةِ، مُسَهِّلُ عُشْرِ أَصْحَابِ
الْكُلْفَةِ، يَزِيدُ النَّظْرَ فِيهِ أَسْفَاً لِمَنْ بَعُدَ، وَ كُرُوراً وَ شُكْراً لِمَنْ سَعِدَ، تَضَمَّنَ صَدْرِهِ
مَا لَمْ يَتَضَمَّنْ صُدُورُ الْغَانِيَاتِ مِنَ الْخُلَا، جَزَاءً لِمَنْ أَهَلَ الْعِلْمَ وَالْعَمَلَ، فَهُوَ كَبْدَرُ
طَلَعٍ، وَ جَدُّ رَجَعٍ، زَائِدٌ عَلَى تَأْمِيلِ الْأَمَلِينَ، زَائِدٌ لِيُوفِيَ الْعَامِلِينَ، يَرْفَعُ الْأَمَلَ بَعْدَ
انْخِفَاضِهِ، وَ يَبْسُطُ الرِّجَاءَ بَعْدَ انْقِبَاضِهِ، كَشْمِيسٍ أُفْرُتَتْ، مِنْ بَيْنِ عِغَامٍ تَفَرَّقَتْ،
نُورٌ لِأَصْحَابِنَا وَ كِنَزٌ لَا عِقَابِنَا، وَ نَسْأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِشُكْرِ مَوْلَانَا الشُّكْرَ قِيْدَ لِلْعَتِيدِ وَ
صِيْدَ لِلْمَزِيدِ، وَ لَا يَكُونُ إِلَّا مَا يُرِيدُ:

وَمِمَّا شَجَانِي أَنَّنِي كُنْتُ نَائِمًا أَعْلَلُ مِنْ بَرْدِ طَيْبِ النَّشْمِ
إِلَى إِنْ دَعَتْ وَرَقَاءُ فِي غُصْنِ أُيْكَةٍ تُفَرِّدُ مَبْكَاهَا بِخُشْيِ الشَّرْمِ
فَلَوْ قَبْلَ مَبْكَاهَا بِكَيْتِ صَبَابَةٍ لِسَعْدَى شَفِيتِ النَّفْسَ قَبْلَ التَّنْدَمِ
وَلَكِنْ بَكَتْ قَبْلِي فَهَيَّجَ الْبُكَاءُ بُكَاهَا فَكُنْتُ الْفَضْلُ لِلْمَتَقَدِّمِ

رَجِمَ اللَّهُ الْمُتَقَدِّمِينَ وَالْمُتَأَخِّرِينَ وَالْمُنْجِزِينَ وَالْمُتَجَزِّينَ بِفَضْلِهِ وَ كَرَمِهِ، وَ

جَزِيلِ آيَاتِهِ وَ نِعَمِهِ، فَهُوَ خَيْرُ مُسْتَوِلٍ، وَ أَكْرَمَ مَأْمُولٍ، وَ اللَّهُ خَيْرُ حَافِظٍ وَ هُوَ
أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ وَ خَيْرُ الْمُؤَنِّسِينَ وَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ وَ خَيْرُ مُخْلِيفٍ رَازِقٍ لِّلْعَابِدِينَ
الزَّارِعِينَ الْحَارِثِينَ، وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ وَ الْمُرْسَلِينَ
آمِينَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ.